

DR. MAROSI LAJOS

A kupola és az építőmester

Beszélgetés Komjáthyiné dr. Volly Edit területi stati(szti)kussal

Egy építményt sokféleképpen tető alá lehet hozni. Legfontosabb házaikat az emberek kupolával fejezik be, olyan tervezőkre bízva az építkezést, akik meg tudják rajzolni a büszke és időtálló központi ívet. Így van a szakmákkal is, a hazai területi statisztikával szintén. Voltak és vannak főmérnökei, tudósai, vezető specialistái – eddig róluk szólt ez az interjúsorozat. Csakhogy az építkezés tökéletességét kifejező kupola nem csupán súlyos szerkezet, hanem olyan, amely szétfeszíti az alapját, hacsak nem emelik azt biztos anyagból méltó mesteremberek. Barabás, Kőszegfalvi, Enyedi, Lukács és Faluvégi után ezúttal a területi statisztika magát hétköznapi statisztikusnak valló „építőmesterével” beszélgetek. Nélküle és tanítványai nélkül nem állna szakmánk épülete.

Interjúalanyom Kovács Tibor javaslatára Komjáthyiné dr. Volly Edit néven publikált. De nem gyakran. Inkább az alapokhoz gyűjtötte és rendezte az adatokat, fejlesztette a módszertant, ellenőrizte és segítette az építkezést, a tudósok és vezetők keze alá dolgozott, mígnem – különösebb rang nélkül – ő lett az első számú területi statisztikusunk.

Azt hiszem, Edit, pályád a bizonyíték arra, hogy a területi statisztikába nem csak a hasonlító című folyóiratba írt tucatnyi tanulmány révén lehet eljutni. Téged nem ragadott magával az a versenyszellem, amelyikről Lukács Pál beszélt?

Az igazgatóságokon volt olyan. Itt, a központban az számított csodának, ha valaki tollat ragadva cikkírára vetemedett. Közülünk talán Berci volt az egyetlen, aki direkt publikálásra is írt. Mindenki más számára egy adott munka végkifejleteként adódott, hogy „na akkor legyen ebből egy cikk.”

Pedig közel voltatok a tűzhöz: a felelős szerkesztő az osztály vezetője volt! A marsallbotot nem hordátok a tarisznyátokban?

A marsallbotot először Barabás elvtárstól kaptam. Ő fogadott mindenkit azzal, hogy a marsallbot ott van a zsebünkben. Ezt nem tudtad?

Rendben van, kezdjük inkább az elején! Hol születél, hol jártál iskolába?

Budapesten születtem, mint öcsém is, de csak azért, mert az anyukámat ide hozták be szülni. Ennek az életem további része szempontjából semmi jelentősége: hamar elköltöztünk Abonyba. Anyukám második férje gyógyszerész volt. Elvették a patikáját mint magántulajdont, és egy gyógyszertár felelős vezetőjeként – ezt így hívták akkor – Abonyba irányították, régi otthonunktól, a Csepel-szigettől mindössze száz kilométerre. Mentünk utána. Abonyban kezdtem a hatodik osztályt. Az ötödiket még Tökölön jártam.

Erre azért emlékszem biztosan, mert akkor kezdődött az idegennyelv-oktatás. A német már nem volt divat, valami orosz kellett volna, de Tökölön ilyen tanerő nem volt. Horvát nyelvet tanultunk, mert Tököl délszláv település volt: rácok, bunyevácok.

Legalább használhattok a tanult nyelvet. Mert, ha oroszot tanultok, nem lett volna kivel beszélni.

Légy erős, így sem! Azt hiszem, a tanárunk horvát anyanyelvű volt, de tankönyv egy szál se, úgyhogy a tanár diktált szövegeket. Csak halvány rémképeim vannak. Szóval Abonyban folytattam az iskolát. Az osztálytársaim már előrehaladtak oroszból, de gyorsan behoztam őket.

Azután beírtak a ceglédi Kossuth Lajos Gimnáziumba. Az emberek sorsát a véletlen alakítja, mert anyukámék mindenáron azt akarták, hogy zenetagozatra menjek. Emlékszel-e a békési Tarhosra?

☹

Az zeneoktatási fellegvár volt akkor. Egy jó nevű zeneszerzőnk a szívén viselte. Kastély, park, bentlakás. Végül nem kerültem oda, hála a jó istennek. Szeretem a zenét, addig a szintig művelem is, hogy leülök a zongorához és elklimpírozok. De hogy nekem hivatásom legyen a zene, azt el nem tudtam képzelni, úgyhogy ellenálltam. A felvételin elénekeltek az Egy a jelszónk, a béke kezdetű vagy valami hasonló közismert dalt, s elrejtettek benne egy fals hangot. Mondjam meg, hol hamis. Negyedhangokat is meg tudok különböztetni, de nem mondtam meg. Nem vettek föl. (Egy osztálytársnőm bekerült, vesztére, mert az iskola megszűnt.)

Ehelyett jött a gimnázium reátagozata, ahol kedvenc tárgyamban, az ábrázoló geometriában dőzsölhettem.

Akkor ott a matematika is kedvedre való lehetett.

Nem, érdekes módon a matekot nem nagyon szerettem.

No de a természettudományokat?

A földrajzot nagyon, de annál is jobban a kémiát. Attól el voltam alélva. A tanárnak sokdioptriás szemüvege volt, úgy nézett ki rajta, mint egy ablakon. Egy rajzfilmfigura, teknős vagy csiga, mindig őt juttatta eszembe. Aranyos ember volt. Imádtam, amikor már harmadszor törölte le a táblát, és még mindig nem értünk az aromás vegyület képletének végére. Nagyon szerettem, na!

Viszont amit általában mindenki szeretett, a magyart én nem kedveltem. Azt meg különösen nem, ha verset elemeztünk: „Mit gondolt a költő, mikor írta?” Sokkot kaptam a belemagyarázástól. Meg nekünk akkor nagyon válogatott tananyagunk volt. Minden írónak, költőnek a vonalas része. Felnőtt koromban kellett rájönnöm, hogy Gorkij milyen nagy író volt. Sokukkal voltam úgy, hogy később döbbsentem rá: ezek nem véletlenül képezték tananyagot... csak nem azt az oldalukat emelték ki, ami nekem tetszett volna. Viszont a nyelvtant szerettem. Élveztem, hogyan bontható le egy mondat az alkotórészeire.

Talán, mert a nyelv is elemekből rakja össze az egész világot, mint a kémia.

Persze vegyésznek készültem. Szegény tanárom azt mondta: itt a jövő nagy vegyésze. Hát ennyit a jóslatokról... A műegyetemen felvételiztem, de hely hiányában nem vettek fel. Akkor létezett a munkás–paraszt–értelmiségi kategória-rendszer. Az értelmiségi származás még nem is a legrosszabb volt. El tudom képzelni, hogy nem brillíroztam a felvételin, de az biztos, hogy 70 helyre 500-an jelentkezünk. Én különösebben meg se rendültem. Volt más okom a szomorúságra, s az lekötötte a figyelmemet.

Beszélt nekem valaki a közgázról, mert szerintem a gimnáziumi osztályunkban egyvalaki tudta, hogy van ilyen egyetem. Pákozdi Eszti – emlékszel még rá? Nem? Hoós János felesége lett aztán.

A KSH-elnöké?

Igen, de akkor még nem volt elnök. Mind a ketten ugyanabban a kollégiumban laktunk, Eszter rögtön a közgázra ment, én meg egy évvel később. Külkerszakra jelentkeztem, de nem oda vettek fel, azt mondták, az oroszvizsgám nem volt jó. Ámde az iparszakra nagyon jó volt a matekvizsgám. Állítólag.

Hogyan töltöted a két felvételi közti évet?

Kalandosan. Akkor az volt a rögeszme, hogy olyan helyen kell dolgozni, ami megfelel a vágyott továbbtanulásnak. Én vegyigyárba kerültem. Isten bizony nem sajnálom! Két üzemben is segédmunkás voltam. Albertfalván gyártottunk porsidolt, padlóbeeresztőt és légyfogót.

A porsidol micsoda?

Olyan Sidol, amiben nincsen víz. Utólag kell hozzáönteni. Azon a részlegen maszkkal kellett dolgozni, mert ott szilikózt lehetett kapni. Ahol a légyfogót gyártottuk, ott gumi-kesztyű dukált, mert ott ekcémát lehetett kapni. Nem hülyéskedek! Mire a padlóbeeresztőre került volna a sor, már eljöttem.

Ott mit lehetett volna kapni?

Ott derékzsábát. Képzeld el, hogy a szerencsétlen nők fogtak egy tálcát, amiben a kence volt, és kis dobozkák fölé tartották, így haladtak előre. A tálca alján volt egy lyuk, azon át az anyag kifolyt, a dobozka megtelt. Haladtak tovább, töltötték a következőt. Képzelheted, hogy egy nyolcórás műszak végén mi volt a derekukkal és a karjukkal!

Azután a Zuglói Finomvegyszergyár következett. Ott először üvegséket kötöttünk le cukorspárgával, amelyekbe előzőleg vegyszert adagoltak. A spárga, amikor meghúztuk, összevagdosta az ujjainkat.

Nem volt kesztyű?

Akár lehetett is, de nyár volt, nagy meleg... Utána fotóvegszerek következtek. Metolt és más anyagokat töltögettünk kis zacskókba. Kesztyűben kellett volna dolgozni, mert a szóda kimarta a kezünket, még most is látszik. A Metol feketére festette, úgyhogy sötétbordó körömlakkot használtam, mert anélkül a villamoson döbbenet nézték az ujjaimat. Gondoltam, akkor már inkább jöjjön a lakk! Egyébként normában dolgoztunk, a keresetünk tényleg a végzett munkától függött. Hárman voltunk egy kupac, még annyi időre se hagyhattuk ott egymást, míg az egyik a mosdóba kimegy – egyeztetni kellett.

Így telt el az év...Esti tagozatra jelentkezél a közgázra?

Nem, dehogya! Nappalira. A gyárban teljesen nyilvánvaló volt mindenki számára, hogy én ott átmeneti vagyok. Kiríttam a tömegeből. Ilyen helyen csak az képes huzamosan dolgozni, aki el tud vonatkoztatni a monoton munkától, pontosabban, aki nem is tudna mást csinálni. Nekem szenvedés volt. Amikor már nagyon marta a kezünket a vegyszer, föl-vettük a gumikesztyűt, amiből csak úgy folyt az izzadság. Mindegyik védőfelszerelésnek volt káros mellékhatása. Választhattunk az eredeti rossz és a mellékrossz között.

Felvételiztem, és fölvettem a közgáz iparszakára. Elkezdődött a négy év. Szerettem oda járni, bár igazándiból nem fogott meg. Egy percig se voltam szomorú, hogy nem a vegyiparira vettem fel. Szerencsés természetem volt, mindenem túl tudtam tenni magam, semmi nem tudott megrogyasztani. Utólag úgy gondolom, hogy ha vegyész mérnök lettem volna, semmivel se biztosabb, hogy szórakoztatóbb tevékenység várt volna rám. Talán bekerültem volna egy laboratóriumba, s egy életen át töltögettem volna a szereket egyik lombikból a másikba.

Ha azt mondom, hogy a közgázon nem volt kedvenc tárgyam, nem járok messze az igazságtól. Az ipartechnológiát szerettem mégis. Az neked nem mond semmit, ugye?

Csak a saját szakmám technológiája ugrik be, a hajóépítése. De, hogy a közgázon milyen volt, nem tudom.

Felkészítettek, hogy ne tudjanak bennünket teljesen falhoz állítani a műszakiak. Hogy legyen fogalmunk a vegyi és fizikai folyamatokról. Elvittek üveggyárba, meg ilyen helyekre. A műszaki egyetem tanműhelyébe is átjártunk, tanultunk esztergálni, előtolni, marni, hegeszteni. Hol a munkadarab forgott, hol a kés. Ez a rész nagyon tetszett.

Szerettem a gazdaságföldrajzot, érdekes módon a statisztikát nem. Annál már csak a könyvvitelt utáltam jobban. Pedig olyan racionális tárgy, de nagyon száraz. Borzasztó az a „tartozik–követel”! Oly mértékben belém vésődött, hogy amikor kikerültem az iparba, a munkahelyemre, kerestem azt az „akasztófát” vagy T betűt, a „tartozik–követel”-t.

A politikai gazdaságtant szerettem addig, amíg a kapitalizmusról tanultunk. Annak volt logikája. Én e téren menő is voltam, mert legendásan jól tudtam...

...bírálni a kapitalizmust.

Nem bírálta én akkor. Vagyis csak annyira, amennyire Marx bírálta. De értettem a gondolatmenetét. Viszont már kezdett kicsúszni a talaj a lábam alól a monopolkapitalizmusnál. Na aztán a szocializmusnál, ott csúszott csak ki igazán! Ez '56 után volt, de még innen a mindenféle reformokon. A tanárok jegyzeteiből tanultunk. A legjobb vizsgázó az volt, aki vitatkozott a fennálló nézetek valamelyikével, és állást foglalt az egyik mellett. Ha ez egybeesett a vizsgáztató tanár véleményével, akkor nyert ügye volt. (Az az igazság, hogy akkor még ők is ették egymást. Még érződött a megrendülés.)

Elárulod, hogy melyik évek ezek?

Hogyne! 1957-ben érettségiztem, '58-ban kezdtem az egyetemet, és '62-ben végeztem.

Akkor még négyéves volt a közgáz?

Négy. Sőt diplomadolgozatot se kellett írni, sima államvizsgát tettünk politikai gazdaságtanból. Na meg filozófiából. Várjál csak, hogy hívtuk! Dialektikus és történelmi materializmus. A filozófia számomra olyan megfoghatatlan dolog volt. Még a régiek, ők csak-csak... Őket nekünk is tanították, elméletörténet címen. Mindenki vesztül félt tőle. Tenedek ez semmit sem mond, mert a környékén sem jártál az akkori közgáznak.

Annak nem, de a filozófiának jártam a környékén.

Igen, de a mienk speciális volt. Voltak benne újabb kori tőkés nézetek, amik részint szemben álltak Marxszal, részint pedig vele egybecsengtek, csak egy kicsit másképpen. Nagyon nehéz volt, és tele volt mindenféle képletekkel. Már nem nagyon emlékszem ezekre, mert szokásom szerint a vizsga előtti 3 nap alatt tanultam meg, ötösré levizsgáztam. Szivacsagyam van, mindent felszív, majd egyetlen nyomásra eltávolít. 1500 oldalra nekem 4-5 nap bőven elég volt. Év közben nem tanultam, ahogy más se. De volt néhány lelkes odafigyelő, akik lent ültek az első sorban, és jegyzeteltek. Soha nem az első vizsganapra jelentkeztem, hanem a harmadikra. Addigra már a jegyzetekhez is hozzá lehetett jutni, meg az is kiderült, mi a tanár mániája. Voltak ilyen témáik, például a „kocsmáztatás a XVII: században”. Ezzel meg lehetett fogni a népeket.

Engem is megfogtak volna. Jól értettem, hogy kocsmáztatás?

Jól. A részletekre már nem emlékszem, de nem leitatásról, hanem adószedésről volt szó.

Tanított-e benneteket jelentős személyiség? Akiről már akkor tudni lehetett....

Sok jelentős volt: Pach Zsigmond Pál, Köves és Párniczki, Berend T. Iván.

Végeztél, leállamvizsgáztál. Mi lett azután?

Megkaptam az én kis vörös diplomámat, amihez semmi mást nem kellett csinálni, csak nem összeszedni túl sok négyest a négy év alatt. Egyébként a kutya se kérdezte a diploma színét. Semmiféle előnnyel nem járt.

Erről jut eszembe, hogy meg se kérdeztem: kaptál-e ösztöndíjat?

Kaptam, a Magyar Villamos Művektől. Az akkori viszonyok között elég magas volt az összeg, és a „rendüség” függött. Nekem anyagi gondjaim nem voltak az egyetemen. Kollégista is voltam, a szociális helyzetem jogosított fel rá, mivel meghalt a nevelőapám, és elég rossz körülmények közé kerültünk. Az ösztöndíj tényleg ösztönzött a tanulásra. De ettől függetlenül is, arra nagyon háklis voltam, hogy a lehető legjobbat hozzam ki magamból. Nem annyira a jövőre való tekintettel, hanem csak belém volt kódolva.

Az MVM-ösztöndíj néhányunkat az évfolyamról összeteretelt, és zömmel az energiaiparban helyezkedtünk el. Legalább nem kellett törni a fejünket, hogy mihez kezdjünk. Én a fűtőerőműbe kerültem Kőbányára, és hét évig ott dolgoztam. Énbennem mindig sok volt a tehetetlenségi nyomaték, de ragaszkodó típus is vagyok. A belső ellenőr mellé helyeztek, ami jó volt, mert mindenhová velem mentem. Az éves leltártól kezdve a számlázáson át a gőz, víz, villamos áram árkalkulációjáig mindent végigcsináltam. Nem fordulhatott elő, hogy nem készülök el időben, mert akkor prompt inkasszót nyújtanak be a cég ellen. Munkaügyi döntőbizottság elé ment volna a dolog, komoly jogi következményekkel. Rengeteg kuncsaftja volt a cégnek. Miután hőerőmű volt, leginkább gőzt és melegvizet biztosított. Hozzá tartozott vagy 5-6 erőmű, például az újpesti, az angyalföldi.

Széntüzelésű erőművek?

Nem! Akkor tértek át kőolajra. Az járta, hogy mindent állítsunk át. A kőbányai kifejezetten kőolajra épült. Erre jól ráfázott az egész ipar... Vidéki erőművekhez is jártunk persze, úgyhogy én tisztában voltam az erőművek helyzetével. Aztán hét év után betelt a mérték. Már nem tudom neked megmondani, azért-e, mert meguntam a társaságot, vagy mert nem akart emelkedni a fizetésem. Megrekedt 1600-1700 Ft körül. Pedig 1969-ben jártunk! Elkezdtem állást keresni. Mond-e neked valamit a *kágéemiszi*? A Váci úton volt...

Ha egy főhatóság nevével kezdődik, akkor az a KGM a Kohó- és Gépipari Minisztérium. (A hajóépítés is hozzá tartozott.) De tovább nem tudom. Szabad a gazda.

A KGM iparszervező cége volt: KGM ISZI. A kikérem ott volt már az erőmű igazgatójánál, és jóval magasabb fizetéséről szolt. Hirtelenében akkora értékem lett! Olyan fizetés-emelést értem el – elméletben –, amekkorát, ha időben adtak volna, még ott lennék.

De volt két bajom a KGM ISZI-vel. Vidékre kellett volna járni sokat, meg akkora te-remben ültek ott az emberek, mint hat KSH-iroda. Heringszerűen. Akkor olvastam az újságban, hogy valami közszolgálati intézmény munkatársat keres. Mint kiderült, ez a KSH volt. Az újpesti erőműben voltunk éppen értekezleten, ami a vártnál hamarabb befejeződött. Fogtam a hirdetést, és elmentem a címre. Horváth Tibor fogadott – őt se ismered –, osztályvezető volt. Meg Wirth Gyuszi. Emlékszel rá? A beszélgetés nem sokáig tartott, és Horváth Tibor azt mondta, részéről rendben, odavesznek, megbeszéli Barabás elvtárrsal. Én bevallottam töredelmesen, hogy baj van, ami egy kikérem formájában fekszik az igazgatóm asztalán. Horváth Tibor azt mondta, megpróbálnak ráigérni. Az összegre nem emlékszem. A KGM ISZI-nél is ráigértek. Itt is ráigértek. Gyorsan 3000 Ft lett a fizetésem, amit az erőműnél évek alatt se kaptam volna meg. Így kerültem a KSH-hoz. A statisztikához semmi közöm, iránta semmi vonzalmam nem volt.

Jó, a Területi főosztályra kerültél, és szeretted a földrajzot, meg a gazdaságtant.

Szerettem, de egyszerűen pont itt hirdettek, mert akkor ment el tőlük a Berci által emlegetett Vámos Feri és Harza Laci, a két „öreg”. Vákuum keletkezett. Aztán Wirth Gyuszi is elment. Tényleg kellett az ember. Jöttem én.

Milyen volt akkoriban a Területi főosztály? Mivel foglalkozott?

Több osztályból állt. Ahova én kerültem, az a Területi statisztikai osztály volt, de volt osztálya a területi szervezeteknek, a pénzügyeknek, és talán a személyzetisek is külön részlegben működtek. Mindenesetre nagy hatalmú főosztály volt Barabás idejében, s a vezetője „élet-halál ura volt” az ország területén.

Használta a hatalmát?

Barabás nem volt annyira kemény, mint amennyire félték tőle. Nekem csupa jó emlékem van róla. Na, akad egy-két kivétel is, de azt betudom annak, hogy néhány dologban rugalmatlan volt. Talán akkor, ha nem volt biztos a dolgában. Természetes esze volt, és az akkori viszonyok között megállta a helyét. Nagyon jól kijöttünk egymással, számtalanszor be kellett mennem hozzá, részben szakszervezeti ügyben, részben akkor, ha Tibort helyettesíttem.

Melyik Tibort?

Ajaj! Kovácsot. Horváth Tibor nem sok ideig volt már itt. Igaz, az ő idején csoportvezető lettem, amivel kivívtam a körülöttem lévő fiúk nemtetszését. Gondold el, egy régi társaság megletebb férfiai közé bekerülök a 30 évemmel mint nő, és föléljük nők! Bár az ő végzettségükből adódóan ez nem volt akkora sértés, de a férfiak mégis nehezen viselik. Én ezt teljesen megértettem, és nagyon jó baráti viszony volt közöttünk, mert nem vagyok és nem is voltam az a főnöktípus. Inkább az osztályvezetőt kellett helyettesítenem. Kovács Tibor helyett nekem kellett be-bemennem a főosztályvezetőhöz. Barabás nagyon emberséges tudott lenni, és velem mindig kedves volt. Ültek ottan a titkárságán vagy hárman, kékek-zöldek voltak a félelemtől: „Jaj, szegény Edit!” Én meg azt mondtam: „Ne izguljatok, nem fog megenni!” Bár ezt nem mindenki mondhatta el magáról, de annak akkor oka volt, azt hiszem. Nagyon sokat nyaggatta az öregfiúkat, akik ellenőrzéssel foglalkoztak, és félték a főnöktől.

Nekik milyen végzettségük volt? Középfokú?

Valamilyen középfokú. Aki tettere később volt közülük, az beiratkozott a marxista estire. Az akkor, ha jól rémlik, felsőfokúnak számított. De nem marasztalhatók el ők, nem voltak buta gyerekek. Az érettségi mellett lehetett közgazdasági középfokú végzettségük, sokéves rutinjuk, így az akkori viszonyok között, ami ellenőrzési feladatot el kellett látniuk, azt jól ellátták. Időnként nem Barabás tetszése szerint. Akkor derült ki, hogy e fölött az ellenőrzés fölött eljárt az idő, amikor egy átszervezés után, a '80-as években mi beléptünk az igazgatóságok komplex ellenőrzésébe. A korábbi társaság elvesztette ellenőri privilégiumát, és kiderült, hogy lehetett volna azt másképp is csinálni.

De maradjunk még a hetvenes éveknél! Csak az ellenőrzés apropóján szaladtunk előre.

A '70-es évtizedben mi a területi statisztika mint tudomány vagy szakágazat művelői voltunk. Kiadványokkal és módszertannal foglalkoztunk. Berci is emlegette a fogalmi kötetünket. Az tömérdek időt igényelt. Voltak időtálló fogalmak és röhejesek is.

De még visszatérek a belépésem idejére. Micsoda sokk volt, amikor bekerültem a KSH-ba! Az a vállalati határidőláz, amitől ott annyi minden függött, itt nem volt érezhető – még hőemelkedésként se. A határidő csak cölöp volt, viszonyítási alap, hogy valamivel miért nem májusban készültünk el, hanem novemberben. Teljesen fellazultak a kötöttségeim. Egy csomó minden, ami ott halálfontos volt, itt hirtelenjében szétfolyt. Nem értettem, ez hogy lehet, olyan megfoghatatlanná, parttalanná vált számomra az egész.

Ez az akkori érzeted? Vagy a visszatekintő rácsodálkozása? Emléked oka lehetne akár az is, hogy új volt az egész, és a nagy szigorúság után csöppentél bele az önállóságba...

Szerintem az a valóságban is úgy volt, hogy a határidők nemigen kötötték gúzsba a kezünket. Voltak határidők és munkatervek. De Barabásnak egy dolog volt halálfontos: a komplex ellenőrzés. Ahhoz értett legjobban, a többi nem nagyon rázta meg. Legalábbis mi úgy érzékeljük éveken át. De a '80-as években számos kezdeményezése volt, mert őt is magukkal ragadták a változások. (A legjobb döntését már korábban meghozta, azt, hogy Kovács Tibort maga mellé vette Vas megyéből. Meglátta a tehetségét, utódjául szerette volna.)

Mesélj szaktudományi munkáidról!

Sok érdekes dologgal foglalkoztunk. Végeztünk egy ingázási felvételt, amelynek az eredményeiből azután sokáig éltünk. Két népszámlálás között nincsenek ingázási adatok. De a miénk más volt egyébként is. A népszámlálás a lakosság, a munkavállalók felől közelített, mi viszont a munkaadókat kérdeztük az igazgatóságok közreműködésével. Az ingázások sűrűsége alapján munkaerő-vonzáskörzeti rendszert akartunk belőle összehozni.

Tehát a munkaadók szolgáltatták az adatot, hogy hozzájuk hányan és honnan ingáznak?

Így van. Akkor még drill volt ám! Ha a munkaadók nem válaszoltak, akkor a KSH kérésére a helyi pártbizottság odaszólt, hogy „nana, elvtársak, nem lesz ez így jó”. Akkor aztán válaszoltak menten. Tehát megtudtuk, hogy a Zabhegyező Művekhez mely településekről járnak be, férfi–nő bontásban, meg a bánat tudja, milyen bontásban. Felvittük az eredményeket szép nagy térképekre. Akkor nem ilyen cégstruktúra volt, mint ma. Az igazgatóságaink „fejből” tudták, hogy a megyében milyen cégek vannak. Volt valami létszámhatár, amely fölött a vállalatok bekerültek a vizsgálatba. Ez nagyon alacsony küszöb volt, tehát a minta jól reprezentált.

Mennyi idő alatt zajlott le ez a felmérés?

Jó pár év ráment. Nagyon jól dolgoztunk együtt ezen a témán Lakatos Miklóssal, aki még kisfiú volt, hiszen fiatalabb nálam. Hogy is hívták a főnökkasszonyát? (De hogy is emlékezhetnél olyasmire, amire én sem emlékszem!) Tüneményes nő volt. Hogy is hívták? Á, B, C, D, E, É, F... J. Jutka! A férjes neve most nem jut eszembe. Pedig nagyon szerettem őt. Kovács Tiborral együtt volt ennek a munkának az irányítója. Miklós állt az én

szintemen. Később a főnökök már nem szóltak bele, csak, ha valami csomóponthoz érkeztünk. Az volt a lényeg, hogy minden településnek bele kellett tartoznia egy munkaerővonzáskörzetbe. Nem volt Magyarországon olyan település, amely elém ne került volna. Vagy úgy, hogy alig küld munkaerőt (netán semennyit se), vagy úgy, hogy sokat küld.

Az eredményeitek megfeleltek a megelőző és a követő népszámlálás adatainak (mondjuk, ha lehet az ilyeneket interpolálni)?

A népszámláláskor zajló ingázási felvétel teljesen más megközelítésű.

Ha a nézőpont más is volt, de ugyanazok az emberek ingáztak! Vagy a kétféle eredmény nem is szembesült egymással? Nem derülhetett ki az eltérés?

De, szembesült. Viszont az eltérésre jó okot tudtunk: a mi vonzáskörzeti adataink csak bizonyos körből, bizonyos létszám-kategóriáktól származtak, ámde a népszámlálások teljes körűek voltak. Más volt a módszertan, úgyhogy olyan nagyon nem kellett az adatoknak egybeesniük. Ez nem olyan, mint a népesség nagysága, amit évenként továbbszámítanak, és aztán valahogy be kell futnia a tízévenkénti népszámlálásba. (Ami sose történik meg tökéletesen.)

Dolgoztunk más vonzáskörzeti meghatározáson is. Ez volt az ipari centrumoké. Az úgynevezett extenzív iparfejlesztés korszakát éltük akkor, a foglalkoztatottak létszáma volt a meghatározó. Meg bizonyos fokig az állóeszköz, de nem annyira, mert az már az ágazattól függött. A könnyűipar nyilván kevesebb eszközzel dolgozott még ugyanolyan jelentőség esetén is, mint az energiaipar. Az ipari fejlettséget iparosodottságnak kereszteltük el. Az iparban foglalkoztatottak ezer lakosra jutó számát még ma is szoktuk használni, de akkor ennél jobb nem volt. (Most már van GDP, meg mit tudom én, mi.) Létszám-kategóriák alapján különböző ipari centrumokat határoztunk meg, és amikor ezek megvoltak, köréjük ipari vonzáskörzeteket kanyarítottunk.

Ezek a vonzáskörzetek is lefedték az egész országot?

Nem. Foltszerűen helyezkedtek el. A teljes munkaerővonzáson belül az ipari munkaerővonzásra épültek.

Ebből a kutatásból eredt a cikked, amit a Területi Statisztika publikált?

Alapjában véve igen, de mindez összefügg azzal is, hogy a hetvenes években folyton tanultam. Tibor állandóan talált valamit nekünk. Először beiskolázott néhányunkat az akkor indult közgazdász-továbbképzőbe. Ez 2-3 évig tartott. A közgáz egyetem indította. A cél a statisztikus szakközgazdász diploma megszerzése volt, és eleve meghirdették, hogy ha valaki jól megírja a záródolgozatát, akkor ilyen és ilyen feltételek mellett beadhatja egyetemi doktori értekezésésként. Nem emlékszem, hogy valaki ettől megszabadult volna. A másoddiplomát 1973-ban, a doktori fokozatot 1974-ben szereztem meg. A szakdolgozat, az értekezés, a folyóiratban megjelent tanulmány és egy pályázat mind rokon téma volt, továbbfejlesztés.

Intenzív angol nyelvtanfolyamot is végeztünk. Irigyltek is bennünket azért, mert hente kétszer fél napig a tanfolyamon voltunk. Igaz, el kellett látni a feladatainkat, de az megoldható volt. A Rigó utcában tettem le a középfokú nyelvvizsgát.

Mi volt az angol támogatásának indoka? A belső indíttatáson túlmenően. A KSH mit akart vele? Hogyhogy nem oroszra jártatok? Akkor már olyan nyugati kapcsolatok alakultak? Olvasni kellett a szakirodalmat?

Hogy a fenébe ne? Jöttek uniós, ENSZ-, meg egyéb dokumentumok. A KSH-ba az uniós anyagok jóval a csatlakozás előtt eljutottak. Nyitrai né sokat adott a nemzetközi kapcsolatokra. Angolul nagyon sok írásos anyag volt, amit le kellett fordítani, vagy elolvasni és a velejét kihámozni. Akkoriban sokáig én fordítottam angolra a Területi Statisztika tartalomjegyzékét. A nyelvet ilyen egyoldalúan lehetett használni. Akkor külföldre menni Barabás reszortja volt. Kijárt Exeterbe, meg Lionba, Tibor esetleg eljutott Varsóba, mi meg eljutottunk Békéscsabára. Ez a szituáció a nyolcvanas években már sokat javult, amiről pedig Berci beszélt, inkább a kilencvenes évektől vált lehetővé.

Még elvégeztette velem Tibor a vezetői utánpótlás tanfolyamát is, de akkor mondtam neki, hogy már annyira okos vagyok, hogy a többéves beiskolázásoktól megkímélhetne. Úgyhogy utána csak számítógépes tanfolyamokra jártam.

Mikor lettél osztályvezető?

Az jóval később történt. A '80-as évek elején még csak osztályvezető-helyettes lettem. Az igazgatóságokkal akkor kerültünk közeli kapcsolatba. A mi feladatunk lett a szakmai irányításuk. Tehát a területi statisztikai tájékoztatás minden válfaja Tibor keze alá került: a központi osztály tevékenysége, a szakstatisztikák ezen ágának művelése és a területi szervek tájékoztatási munkájának összehangolása. Jöttek a „témavizsgálatok” az igazgatóságok bevonásával, valamint hozzánk került a területi évkönyv mellé a megyei évkönyvek, rendszeres negyedéves jelentések koordinálása.

A témavizsgálatot nem értem. Valamilyen statisztikai szakmai téma napirendre tűzése?

Nem annyira statisztikai. A témákat az életnek valamilyen éppen adódó jelenségei vetették fel. Például „a mezőgazdasági szövetkezetek mezőgazdaságon kívüli tevékenysége”, „a téészek jövedelmezősége”, „az energiaipar lényeg-bája” – nem szó szerint idéztem. Volt olyan, hogy Nyitrai né adott megbízást, hogy ezt, meg ezt vizsgáljuk. Kiválasztottunk néhány igazgatóságot, ahol volt erre megfelelő ember, meg amelyek leginkább érintettek voltak a témában. A téészekhez nem Borsod megyét választottuk, hanem egy mezőgazdaságit. Bár, miután a melléküzemági tevékenységről volt szó, olyan megyét is be kellett vonni, ahol nem annyira a mezőt művelték, mint inkább mindent gyártottak a lépegető exkavátoron és atomerőművön kívül. Tényleg döbbenetes volt! Nagyon érdekes volt ezekbe a dolgokba belelátni – az élet statisztikán túli sűrűjébe.

Sok-sok téma felvetődött, és jók voltak ezek az akkori feltételek mellett. Sokkal több adattal rendelkezünk, és azok megbízhatóbbak voltak, már ami a felvételek körét illeti. Mert mindenkinek kellett adatokat szolgáltatnia. Hogy mennyit csaltak az adatszolgáltatók, az más kérdés. Nagyon sokat nem lehetett, mert náluk is volt ellenőrzés. Időnként az adatszolgáltatókat is megszállták az illetékesek, és a körmükre néztek. A megyei igazgatóságok is nagyon figyeltek. Tehát rengeteg adatmódosítás volt annak alapján, amit negyedévről negyedévre átnéztek az igazgatóságok szakemberei. Annyira fontos volt az adat pontossága, hogy rengeteget javítottunk. Feljöttek a kollégáink a megyéktől, például

az ipar, a beruházások ügyében, szinte megszálltak. Nálunk voltak a kinyomtatott papír-hegyek. Minden asztalnál ültek, hajtogatták a leporellót, kihúzták a rossz számot, beírták a jót. Mert ők tudták, hogy melyik az igazi.

Milyen nagy eredmény volt, amikor az első fotókész táblázatokat is tartalmazó évkönyv előállt! Mert azelőtt például a településhálózati fejezetet a Területi statisztikai évkönyvhöz úgy állítottuk elő, hogy volt egy nagy papír, amelyiken mondjuk szerepkör szerint akartuk csoportosítani az adatokat. Amikor éppen a „felsőfokú központ” adatait válogattuk össze, akkor kivágtunk egy lyukat a szabványtáblán a megfelelő cella helyén, és azon át olvastuk le az adatot. Utána jöttek a „középfokú központok”. Akkor azt a sémát raktuk rá. Ilyen eszközökkel készült az évkönyv.

Tehát a mindent tartalmazó nagy táblára a válogatás szempontja szerint kivágott sablonokat helyeztetek, hogy meggyorsítsátok az éppen szükséges adat megtalálását. Ezeket a nagy táblázatokat már számítógép nyomtatta leporellóra?

Dehogysis! Abszolút kézzel készültek! Ebben az a döbbenetes, és nem győzöm hangsúlyozni, hogy a tárgyévét követő augusztus 20-ára nagyjából összeállt a területi évkönyv. Megyesoros, településsoros, mindenféle táblájával, úgy, hogy akkor már alig hiányzott valami. Általában az építőiparral volt bajunk. A településhálózati fejezettel voltak még gondok... Szeptemberben ilyen primitív módszerekkel is úgy került az évkönyv a nyomdába, hogy alig volt benne javítanivaló.

Mi volt ennek a titka?

Nem tudom.

Vagy rendben van, ez a természetes, de akkor mi az oka annak, hogy egy újabb technológiával a birtokunkban megnőtt az évkönyv készítésének ideje?

Kicsúszott a kezünkől. Szerintem az emberanyag még nem nőtt fel a technikához. A gép csak akkor okos, ha az ember elég okos hozzá. Az nem megy, hogy megrendelünk egy táblázatot – de hát ez már a te idődben volt, magad is tapasztaltad –, ellenőrizzük, talá-lunk benne egy hibát, visszaadjuk javításra, és három másikat tesznek bele! Így a végtelenségig lehet dolgozni rajta!

Hogy hogyan lehetett kézi számológéppel (te olyat nem is láttál még talán) területi évkönyvet hónapokkal korábban produkálni, azt mondom: egyrészt hamarabb voltak adatok; pontos adatok voltak; másrészt egy csomó csoportosított adat későbbi években került a területi évkönyvbe (agglomeráció szerint, vonzáskörzet szerint); harmadrészt a településhálózati fejezetet már géppel állították elő, s leporellón hozták, talicskával.

Nincs itt ellentmondás? Azt mondtad, hogy amikor idekerültél, nem érezted a határidők szorosságát. Másrészt viszont határidőket ismerő és betartó emberekről beszélsz...

Ez jóval később volt. A határidő-szétfolyás a kiadványok egy részére nem vonatkozott. Az évkönyv szentség volt! Bár mégsem mindig, és nem mindenki számára. Engem éppen a területi évkönyv többszöri méltatlan késleltetése borított ki annyira, hogy már nem akartam osztályvezető maradni.

Előreszaladtunk, ha jól sejtem, a '90-es évek közepére, második felére, amikor majd én is megjelenek a színen. De nem jutottunk az előző témánk végére. Mit hozott még számotokra a '80-as évek nagy átszervezése, új szemlélete és korszerűsödő informatikája?

Akkor még léteztek az ötéves tervvel kapcsolatos féléves és éves tervmérések is. Ezeken túlmenően Tiborék mindig kitaláltak újabb településhálózati kiadványokat – hol az aprófalvokról, hol a városokról. Már létezett a T-STAR, ami nagy vívmány volt. Szintén Tibor agyából pattant ki. A segítségével településcsoportosításokat lehetett végezni, azok alapján pedig vizsgálatokat. De azért többnyire az volt a jellemző, hogy a megyéktől municiót kértünk be, hogy életközelsébe vigyük a dolgokat, nagyon kellett a helyismeretük. Vajon bizonyos települések miért lógnak ki a sorból? Mi az íróasztal mellől azt nem tudtuk, de ők utánanézhettek, vagy eleve volt róla információjuk, mert közülük valaki épp ott lakott. Tehát az igazgatóságoknak hatalmas szerepük volt nemcsak a megyei, hanem a központi kiadványok életszerűvé tételében is.

Aztán voltak tematikus kiadványok, amelyeket szinte kivétel nélkül a megyei brigádokkal alakítottuk ki. Minden évben készült 2-3-4, mikor mennyi.

Mit jelentett a megyei brigád?

Munkacsoport volt. Kiválasztottunk bizonyos igazgatóságokat, azokon belül embereket. A személy és a megye kombinációjából létrejött a 4-5-6 tagú brigád, és vázlatot készített a kiadványhoz. Ez kötelező lett, s mindenki ennek alapján írta meg az anyagát. Ebből állt össze a központi kiadvány.

Te minden brigádban benne voltál?

A zömében. Mert ezek akkor nagyon is gazdasági témák voltak. De a komplex kiadványokban is mindig volt gazdaságstatisztika. A szokásos tagozódás: népesség, népmozgalom, egy kis beruházás, gazdaság, településhálózati jelleg, tehát a sokaságon belüli különbségek áttekintése, ilyen ellátás, olyan ellátás, iskolák. Nagyjából ez volt végigzongorázva, ami az adott településcsoportra egyáltalán értelmezhető volt.

Tehát az igazgatósági kollégáknak a központban lévő területi osztállyal való együttműködése, beleértve a személyes találkozásokat is, nagyon fontos volt.

Hogyne! Ezt sírtuk vissza sokáig. A megyeiek is mindig erre emlékeznek – akik már nyugdíjba mentek, és akik még itt vannak –, hogy az volt az aranykorszak. Pezsgett az élet. Nagyon sokat dolgoztak, de tudták, hogy biztos talajon (biztos adatbázison) állnak, és a munkájuknak lesz eredménye. Hogy az életre nézve milyen eredménye lesz, hogy elolvassa-e egy döntéshozó, az más kérdés, de a munka végén ott volt a kézzelfogható produktum, egy érték. A visszhang alapján vagy örültek, vagy szomorkodtak. Lehet, hogy csak egy hivatali fórum jelentette a visszajelzést, lehet, hogy Nyitrainé szava.

1987-ben megszűnt a Területi Statisztika folyóirat, s utána 1-2 évvel a Területi főosztály. A folyóirat megszűnésének volt-e valamilyen nyoma Tibor hangulatán, munkáján? Az osztály felől nézve észre lehetett venni a hiányt?

Hogy a csudába ne? Tibor fölött már átcsaptak a hullámok. Olyan hihetetlenül manufaktúrális módszerekkel ment az egész. Nem volt még számítógép. Papírokat, címeket vagdostak. Mikor jött egy ilyen folyóirat-szerkesztési roham, s vele együtt Simkó Jutka olvasószerkesztő, akkor térdig jártunk a papírban, fénymásolatokban. Ráadásul Tibort Barabás is agyonnyomta munkával. Nem neki való volt, hogy üljön az íróasztal mögött, hogy papírfolyamban ússzon. Sokkal szerteágazóbbak voltak a feladatai. A külső kapcsolatok fenntartása... Úgyhogy csúsztak a számok, de olyan mértékben, hogy össze kellett őket vonni. Nyilván jött valami takarékosági megfontolás is. Nem tudom, kitől indult ki, hogy szűnjön meg. Szerintem akkor más folyóirat is megszűnt, bár erre nem esküdnék meg. Tibor ettől átmenetileg biztos boldog volt.

Vagy legalábbis megkönnyebbült.

Szakmailag persze vérzett a szíve érte, de emberileg nagy könnyebbség volt neki.

Gondoltak arra, hogy egyszer majd újraindítják? Hogy csak szüneteltetik?

Igen, mindenkiben benne élt, hogy ez átmeneti dolog, és majd csak újra fog indulni a folyóirat. De hát '88 decemberében szűnt meg a Területi főosztály, és az egész téma szétomlóban volt.

Akkor kerültünk négyen, Szauder Edittel, Török Ritával, Simor Évával – mint területi tájékoztatás – a Tájékoztatói főosztályra, Holka Gyula fennhatósága alá. Az ott töltött időszakra úgy emlékszem vissza, mint életem legbékésebb két évére. Abszolút önállóak voltunk, mert a főosztályon nem nagyon értettek a mi dolgainkhoz. Működtünk, rutinból, ahogy a lendkerék pörög. Mindent ugyanúgy csináltunk négyen, ahogy korábban az osztály, legfeljebb a különkiadványok már nem fértek a megyei évkönyvek, a területi évkönyv és a negyedéves tájékoztatók mellé. Ezek voltak a kötelező sarokpontok. S persze a T-STAR működtetése.

Kerekes Erzsébet osztályán voltunk mint idegen test, ennek számtalan előnyével. Miután a munkánkba nem tudtak, vagy talán nem is volt idejük beleszólni, békén hagytak bennünket. Néha hallottuk a falon át, hogy az osztályvezető megemelte a hangját. Nem tudom, mi volt olyankor, mert egyébként nagyon aranyos volt. Holka meg egy bűbáj volt!

Vele volt dolgotok? Vagy csak hallomásból...?

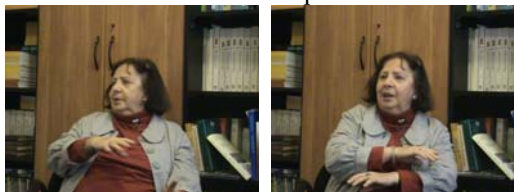
Nagyon közvetlen ember volt. Emlékszem, amikor megtörtént a megállapodás, hogy mi négyen odamegyünk hozzá, akkor egyenként behívott bennünket. Sorra kerültem. Holka felkelt az íróasztaltól, állt abban a nagy szobában, üdvözöltük egymást. Akkor az ablak elé lépett, megfogta a függöny szélét, és szinte beleszavardott a drapériába.

Miért?

Nem tudom.

El akarta húzni?

Zavarában, vagy én nem tudom, miért. De úgy előttem van, hogy ott a függöny, és Holka tekeredik. ... Én is meg voltam szeppelve: egy ilyen nagy átszervezés kapcsán az em-

berben mindig benne van az, hogy most mi lesz velünk, hogyan tovább? Hát ő is meg volt illetődve, mert vadonatúj négy csajt kapott, és legfeljebb névről ismertük egymást. Most mit fog ő kezdeni ezzel a négy emberrel, meg a feladattal? Hogy lesz ez itt? Szóval ő talán ugyanúgy meg volt szeppenve, mint én, de... az én közelemben nem volt függöny. Mind a ketten ott álltunk talpig kétségbeesve.

Mondott valamit, hogy önállóan tehetitek a dolgokat?

Nem emlékszem, mit mondott. Az egész jelenet nem tartott sokáig. De aztán az idők során nagyon jól összejöttünk. Elindult egy névnapos versírási folyamat. Mindenkinek készült valami humoros versike. Holka nem engedte, hogy a névnapján ünnepezzünk, de ezt mi figyelmen kívül hagytuk. Írtam neki is egy verset. Hivatalos papírra gépeltük, mintha egy határozat lenne, és a havi tájékoztató borítójába tettük bele. A titkárnő oda-csempészte az asztalára. Akkor történt meg először, hogy az egész osztályt behívta magához, és koccintott velünk. Állítólag ilyen soha nem volt még!

Attól kezdve sokkal oldottabbnak éreztem őt. Én pedig, mivel az igazgatóságokkal nagyon jóban voltam, becipeltem az igazgatókat Holkához, hogy tudják meg, ezentúl ő a tájékoztatási főnök. Ezt is megköszönte. Ő visszahúzódo ember volt, nem olyan, aki belerobban a társaságba.

De Tibor mindig mögöttünk állt a háttérben. Ő az elnökhelyettesi területi titkárságon dolgozott akkor Végvári Jenő mellett. Nem győzöm hangsúlyozni: ahogy hálás vagyok a sorsnak azért, hogy vidékinek születtem, hogy falun nőttem föl, hogy a kollégiumi életbe belekóstolhattam, ugyanúgy hálás vagyok, hogy Tibor mellé sodort az életem. Abba a közösségbe, amelyiknek majdnem végig Tibor volt a főnöke. Adott arra, hogy tanuljunk, noszogatta az embert, engedte, hogy másnak is szava legyen. Ez akkor is így volt, amikor ő kint dolgozott a Budapesti és Pest Megyei Igazgatóságon. Ő nekem főnyeremény volt az életem során.

Mi volt a Holka-korszak után?

'90-ben lett vége. Vukovich György megalakította az új, hosszú nevű főosztályt, amelyikben a területiség is benne foglaltatott. Ott voltunk mi, az én osztályvezetésemmel, és volt egy másik társaság Eiler Erzsivel az élen. Az az osztály koordinált. Az egész talán 12-13 emberből állt.

Nem az a főosztály volt, amelyiknek Horváth Eszter volt a vezetője?

Később. '90-től Tibor volt a főosztályvezető. Itt fölöttünk, az első emeleten ültünk. Aztán egyszer csak hipp-hopp átszervezték, Tibort elvitték a Budapesti Igazgatóságra igazgatónak, és akkor jött Horváth Eszter. Lettünk Területi és környezetvédelmi. De ez se tartott soká. Először is, áttelepítettek bennünket a Keleti Károly u. 18/b-be, és egy idő múlva a Tájékoztatási főosztályra, ahol egy ideig Babszi¹ lett a főosztályvezető. Berci lett egy összevont környezetvédelmi osztály vezetője. Engem Katona Tamás megerősített az osztályvezetőségben, amikor még Horváth Eszterhez tartoztunk.

¹ Kollányi Margit.

Azután tették át az egész területi tájékoztatást Babszihoz a Tájékoztatási főosztályra.

A környezeti osztályt meg hozzácsapták a mezőhöz². Hú, látod, erre mennyire nem emlékszem, pedig egész közeli. Akkoriban annyit maceráltak bennünket, hogy nem igaz... Majd megint változás lett, és akkor Balogh Miklós alá tartoztunk

De nem. Először Babszihoz. Balogh Miklóshoz már akkor, amikor én is itt voltam az osztályon. Akkor került vissza Tibor is.

'89-ig egy helyen ültem. Az pedig '69-től 20 év! Lehet, hogy az íróasztalt kicserélték, mert az előző már összerogyott volna. Az íróasztalom fallal párhuzamos elhelyezkedése változott még, hegyesszöget zárva be a fallal, hogy Simkó Jutka jobban lásson. És aztán már nem tudnám felsorolni, hogy milyen konstrukcióba vontak össze, szedtek széjjel, a főnökök hogy cserélődtek. Azt tudom, hogy addig osztályvezető voltam, míg... míg...

Míg meg nem ismertél.

Míg meg nem fűrtál engem. Mérföldetlen megkönnyebbülésemre. Utána láthatad, ez nem olyan pozíció, amitől annyira boldog tud lenni az ember.

Gondoltad volna, amikor megismerkedtünk, hogy valamikor így fogunk beszélgetni? Hogy te leszel az interjúalany?

Hát arra nem gondoltam, hogy megöregszem, és a nagy öregek közé kerülök. De afelől semmi kétségem nem volt, hogy mi emberileg mindig fogunk beszélgetni. Szóval nekem semmiféle megrázkódtatást nem okozott.

Az osztály további munkájában neked abszolúte központi szereped maradt.

Hát hogyan maradt volna, mikor majd mindenki új volt, könyörgöm! Én képeztem ki őket. Én voltam szinte az egyetlen, aki valamilyen folytonosságot képviselt, és valamilyenre emlékezett a régi dolgokra.

Ez mennyire volt testhezálló szerep? Számunkra, akik mindezt láttuk és a segítségedet igénybe vettük, úgy tűnt, hogy neked ez természetes. Hogy nemcsak zokszó nélkül, hanem örömmel is teszed.

Ez így is volt. Én soha nem szoktam színlelni. Mindig azt mondom magamnak, hogy számomra a nyolcvanas évektől – amikor a nagy átszervezés után a megyéket is koordinálni kezdtük – van az időszámítás. Attól kezdve imádom a KSH-ban lenni. Elmehettem volna számtalanszor, de annyi pénzt soha nem tudtak adni ellenértékként, hogy itt hagyjam az egészséget. És ez nem a statisztika iránti olthatatlan vonzalmam miatt volt, hanem a környezet miatt. Az emberek miatt, akikkel mindezt művelhettem. Akiket én nagyon szerettem, és akik – azt hiszem – szerettek engem. Nagyon sajnálom, hogy kikerültem ebből a körből. Sokan már nincsenek, de én úgy emlékszem, mint amikor az ember meleg vízben lubickol. Úgy éltem meg azt az évtizedet, meg a következőt is.

Edit a Kőrösy József-díj átvételének napján Kovács Tiborral (2004. június 4.)

Beleértve azt az időt is, amikor két évig én voltam az osztályvezető?

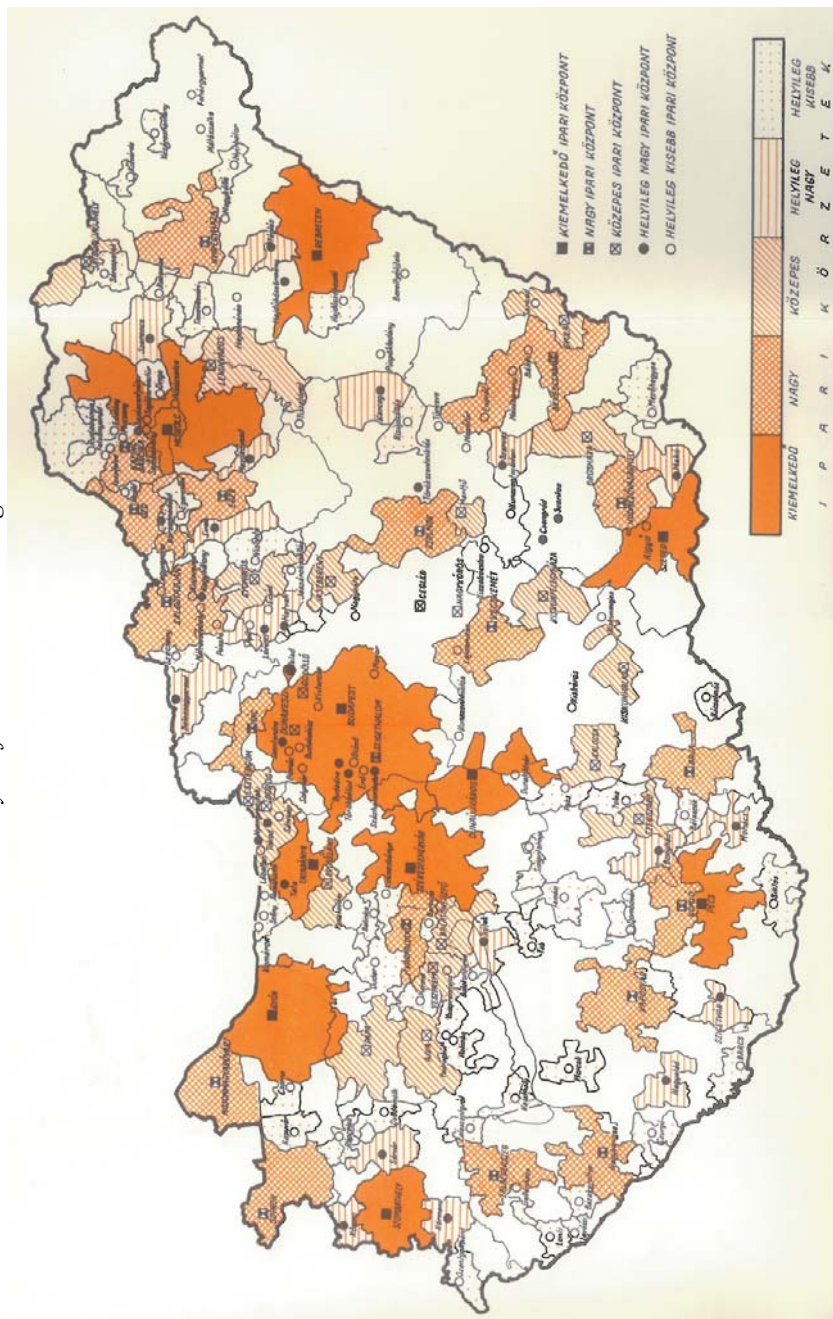
Az nekem semmit nem jelentett. Nem hiszed el, de nem.

Jó, elhiszem. Ha te mondod, akkor elhiszem. Ezek olyan dolgok, amiket az ember menet közben nem nagyon mondott ki (miért éppen egy adott pillanatban mondta volna?), de utólag már megfogalmazhatja: nagyon jó együttműködés volt.

A területi statisztika művelőinek egy csoportja: igazgatósági osztályvezetők és a központban dolgozók (2004. december 15.)

Egy kihajtható térkép a Területi Statisztika 1973/5. számából (itt kicsinyítve)
 Komjáthy József-fé: Az ipari vonzascentrumok és vonzaskörzetek, a területi iparosodottsági szint
 mélyebb feltárásának lehetőségei

Mondanál valamit a szakfőosztályokkal való együttműködésről?

Az szuper volt! Szerencsés voltam: csupa segítőkész főosztállyal akadt dolgom – gazdaságiakkal –, és egész kapcsolatrendszert építettem ki. (Régi bútordarab voltam már itt, meg üdülési felelősként is nagyon sok embert megismertem.) Nem vezetői szinten. Ismertem én a vezetőket is, sokszor még beosztotti korukból, és kedveltük is egymást. De inkább az ügyintézőkkel intéztem az ügyeket, azokkal, akiken a dolgok múlnak. Tibor sokszor panaszkolt, hogy csődöt mondott, nem tud továbblépni az ő szintjén, most már jöjjen én a kapcsolataimmal. Derítsem ki a dolgot, vagy éppen oldjam meg! És mit tesz isten, a dolog pillanatok alatt megoldódott! Jó szóval, udvarias kéréssel, kedves mosollyal az emberek 99%-át meg lehetett nyerni. De lehet, hogy 100%-át, mert nem is tudok kivételt.

Tehát tévedés, hogy a szakfőosztályok nem eléggé területi szemléletűek?

Lehet, hogy a főosztály vagy a vezetője nem volt területi szemléletű, de arra a szintre, amelyikkel nekem dolgom volt, ez nem volt igaz. Az iparosokkal ugyanolyan jól tudunk Krahács megyei³ szinten, sőt települési szinten egyeztetni, mintha ők is a területi főosztályon lettek volna. Tudniillik ez az érdekük volt. Abban a pillanatban, amikor bejött a T-STAR vagy egy másik adatbázis, ahol az ő adataikkal szemben állt egy másik adat, tehát ütköztetni lehetett, akkor az eltérés okát meg kellett keresni.

S ezt leginkább egy területis tudta megtenni.

Ezt leginkább a megyék tudták összehozni.

Én arra emlékszem, hogy a területi évkönyvhöz legutoljára beérkező, újra és újra módosuló adatok a munkaügyiiek voltak.

Azért, mert a munkaügy nagyon szerteágazó beszámolási rendszer. Volt idő, amikor rajtam kívül a területi főosztályon senki nem értette. Akkor, amikor bejött az adatbázisból való megrendelés rendje, tehát amikor már nem automatikusan kapta a főosztályunk a táblahegyeket, hanem elkészült az L-STAR⁴, és nekünk olyan adatlapokon kellett megrendelnünk a lekérdezést, amilyeneket már te is ismersz, akkor leültünk Irtzl Gabiékkel⁵, és átrágtuk magunkat. Sokáig nem tudtam ettől a rezorttól megszabadulni, és talán Kiss Szidi vette át tőlem. Az öregfiúkat erre nem lehetett rávenni. Gondold el, nyugdíj előtt két évvel, a nyolcvanas években! Hogy járt volna az agyuk az adatbázisra? Szóval az informatikával is nagyon jó kapcsolatunk volt, Fischer Verát te is nagyon tisztelted.

Összefoglaljuk a tanulságot?

Na szóval... szép volt, jó volt ez a KSH, és végül nem tudom, hogy azért voltam-e itt annyi ideig, mert szerettem, vagy azért, mert igen lusta vagyok. Ha valami nagyon nem taszít egy helyről, akkor nem indulok neki másik helyet keresni. Nem vagyok az a vállalkozói alkat, aki beleugrik a sötétségbe, hogy lecseréljen egy viszonylag elfogadhatót.

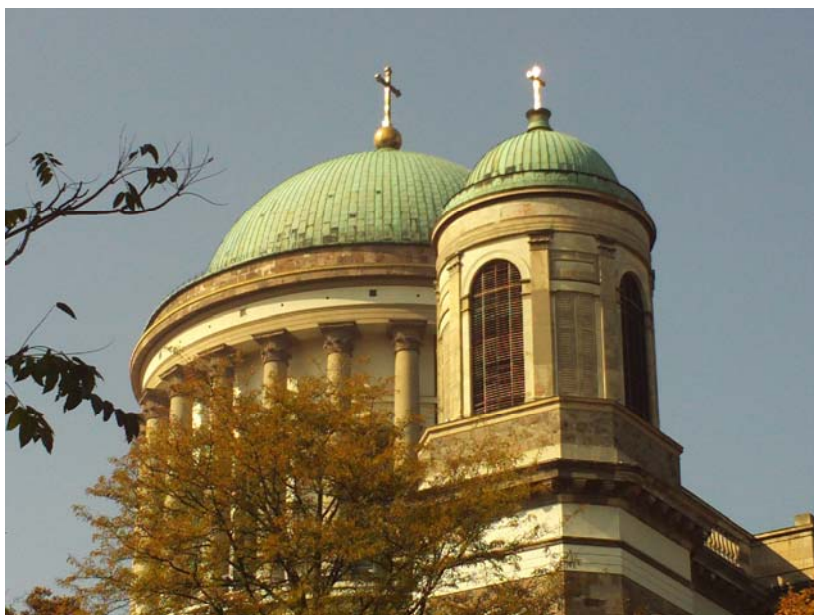
³ Kérem az Olvasót, ne keresse a térképen! – M. L.

⁴ L-STAR: munkaügyi (labour) adatbázis.

⁵ Az Informatikai főosztály főosztályvezető-helyettese.

Nem látszat volt, hogy szerettem csinálni – bár iszonyúan el voltam foglalva. Egy percre sem unatkoztam. Hogy az Univerzumban elhelyezve mennyi értelme volt a munkakörömnek, azon el lehet vitatkozni, de annyi bizonyos, hogy értelmesen ki tudtam tölteni úgy a napomat, hogy egy percre sem éreztem magam üresjáratban.

Lehet, hogy holnap, a statisztikusok ünnepi konferenciáján – amelynek Esztergom ad otthont az I. Statisztikai Világnap alkalmából – megtudjuk a választ a te kérdéssedre is, Edit: „Hol a helyünk az Univerzumban?”

*Az esztergomi bazilika a statisztikusok konferenciájának napján.
Az esti hangverseny dalai mintha az Univerzumból szóltak volna. Pedig csak a kupolából...
(2010. október 14.)*

Kulcsszavak: interjú, statisztikatörténet, Területi Statisztika, KSH-igazgatóságok, Barabás Miklós, Kovács Tibor, Holka Gyula.

Resume

As a closing article of the interview series, introducing authors and outstanding personalities of the Regional Statistics Journal, the Editor to the present issue of the journal had a discussion with dr. Edit Komjáthy-Volly. He announces that while the previous interview partners outlined the main scheme of statistical profession with the dome, Edit Komjáthy-Volly laid foundation to the walls supporting the dome as an excellent master builder. She did it in a team-work, together with her colleagues in Budapest and in the countryside.

The interviewer and the interviewee together lead the reader through the history of statistics of the past 40 years, now from the aspect of Edit. She characterised the '70s by studying, the '80s by the extension of the regional attitude (approach), and the '90s and the first period of the XXIst century by constant changes. These latter were not only social and professional, but also personal: the discussing partners got acquainted with each other on the occasion of a revocation and appointment to the same post. But they luckily survived.